

**ЕКСПЕРТНА ГРУПА
З ПИТАНЬ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ**

**(вул. Грушевського, 12/2, 8-й поверх,
зал засідань Урядових комітетів, о 14:00 год.)**

27 грудня 2018 року

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Вступне слово Віце-прем'єр-міністра України, Голови Експертної групи з питань мовної політики **РОЗЕНКА Павла Валерійовича**.
2. Про затвердження порядку денного засідання **РОЗЕНКО Павло Валерійович** - Голова Експертної групи з питань мовної політики.
3. Про необхідність прийняття закону про забезпечення функціонування української мови як державної.
РОЗЕНКО Павло Валерійович – Голова Експертної групи.
4. Про проект концепції Державної цільової програми всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року
НИЦЦУК Євген Миколайович – перший заступник голови Експертної групи.
5. Про підготовку пропозицій до Державної цільової програми всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року
РИБАЧУК Юрій Анатолійович – заступник голови Експертної групи.
6. Про залучення фахівців до роботи Експертної групи з питань мовної політики.
НІКІФОРЕНКО Лариса Степанівна – секретар Експертної групи.
7. Різне.

ПРОТОКОЛЬНЕ РІШЕННЯ № 2
ЕКСПЕРТНА ГРУПА З ПИТАНЬ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

м. Київ

27 грудня 2018 р.

Присутні: члени Експертної групи з питань мовної політики та запрошені.

1. Підтримати необхідність прийняття закону про забезпечення функціонування української мови як державної, надіслати відповідне звернення Голові Верховної Ради України Парубію А.В., головам депутатських фракцій.

2. Схвалити проект концепції Державної цільової програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року.

3. Рекомендувати Міністерству культури розробити та подати в установленому порядку на розгляд Уряду проект постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 року № 710 «Про ефективне використання державних коштів» щодо включення Державної цільової програми всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року до програм, на які не поширюється вимога щодо припинення підготовки проектів нових державних цільових програм або внесення змін до затверджених цільових програм, що потребують додаткового фінансування з державного бюджету.

4. Членам Експертної групи в місячний строк надати Мінкультури пропозиції до державної цільової програми всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року з урахуванням вимог постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 106 «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм».

5. Залучити до роботи Експертної групи фахівців у мовній тематиці за списком, що додається.

**Віце-прем'єр-міністр України,
голова Експертної групи**

Павло РОЗЕНКО

**Генеральний директор Директорату
державної мовної політики Міністерства
культури України,
секретар Експертної групи**

Лариса НІКІФОРЕНКО

СХВАЛЕНО
Протокольним рішенням № 2
Експертної групи
з питань мовної політики
від 27 грудня 2018 р.

**Концепція Державної цільової програми
забезпечення всебічного розвитку і функціонування української
мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року**

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Результати сучасних досліджень мовної ситуації в країні свідчать, що функціонування української мови як єдиної державної в Україні на сьогодні не відповідає цьому статусу. Її позиції потребують посилення практично в усіх сферах суспільного життя, зокрема, в освіті та науці, культурі, засобах масової інформації, державному управлінні, правовій, військовій сфері, сфері обслуговування. Йдеться як про кількісні показники – частка використання української мови, так і про якісні характеристики – правильне вживання української мови.

Результати загальнонаціонального соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у листопаді 2016 року (далі – опитування), засвідчили, що 69% громадян України вважають рідною мовою українську. Разом з цим, згідно з результатами дослідження, яке провела наприкінці 2017 року Соціологічна група «Рейтинг», виключно українською мовою вдома спілкується лише 47% громадян.

Згідно зі статистичними даними, що оприлюднено на офіційному веб-сайті Українського центру оцінювання якості освіти, у 2017 році 7,79% випускників закладів загальної середньої освіти, які взяли участь у зовнішньому незалежному оцінюванні з української мови і літератури, не подолали прохідний поріг. У 2018 році ця цифра склала 8,29%.

За результатами аналітичного огляду «Становище української мови в Україні в 2017 році», оприлюдненого рухом «Простір свободи», в інформаційному просторі України домінує російська мова.

В умовах анексії та окупації частини території України, питання зміцнення державного статусу та підвищення престижності української мови через забезпечення її всебічного розвитку і функціонування в усіх сферах суспільного життя напряму пов'язане з питаннями національної безпеки.

Досвід європейських країн, навіть тих, у яких мовна проблема не була такою гострою як в Україні, свідчить, що ця сфера була і залишається об'єктом державної підтримки та регулювання.

Державна мова, за умови її повноцінного функціонування, має відігравати консолідуючу роль у суспільстві, стимулювати процес розвитку і добробуту держави та її громадян.

Інтеграція України у світовий інформаційний, економічний, культурний простір зумовлює необхідність дбати про українську мову не лише в Україні, а й за її межами. Опанування української мови як іноземної забезпечує мовний інструментарій для користування українськими інформаційними ресурсами, можливість навчання в українських закладах освіти, ведення бізнесу з українськими контрагентами. Збереження і розвиток української мови також є важливим чинником збереження національної ідентичності представників української діаспори та їхнього культурного зв'язку з Україною.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом

Мовну ситуацію, що склалася в Україні, профільні вчені називають українсько-російським білінгвізмом і характеризують як надзвичайно складну та суперечливу. Вона є причиною порушення мовно-культурної єдності, непорозумінь між різномовними частинами населення країни, створює підґрунтя для спекуляцій на мовній темі. Зокрема, мовне питання використовується і державою-агресором у риторичі щодо мотивів її збройної агресії на Сході України та анексії Криму.

До основних причин невідповідності між реальним станом функціонування української мови та її статусом державної належать:

- багатолітня історія пригноблення української мови та культури;
- комплекс мовно-культурної меншовартості;
- маніпулювання мовним питанням та його штучна заполітизованість;
- недосконалість законодавства і відсутність системності в правовому регулюванні сфери мовної політики;
- відсутність довгострокової стратегії з утвердження та популяризації державної мови;
- відсутність належного фінансового та інституційного забезпечення сфери мовної політики.

Зазначене підтверджує той факт, що лише законодавчої задекларованості державного статусу української мови недостатньо для забезпечення її повноцінного функціонування в усіх сферах суспільного життя, а для

розширення її суспільно-комунікативних функцій необхідне застосування ефективних підходів та інструментів, у тому числі й програмно-цільових.

З часу здобуття незалежності Україною було розроблено й ухвалено три державні програми щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в Україні: «Державна програма розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року», затверджена Постановою Ради Міністрів УРСР від 12 лютого 1991 р. № 41, «Комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», схвалені Постановою Кабінету Міністрів України від 08 вересня 1997 р. № 998, «Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004—2010 роки», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 02 жовтня 2003 р. № 1546. Четверта програма була розроблена, але так і не прийнята. Однак і ті в цілому конструктивні програми були виконані лише частково, а в низці регіонів України майже повністю проігноровані.

Необхідність розв'язання проблеми програмним методом впливає із наведеного огляду ситуації, комплексу причин її виникнення та визначення мовного питання одним з пріоритетів держави на шляху до збереження національної ідентичності українців та захисту незалежності України.

Всебічний розвиток української мови визначений пріоритетним напрямом на загальнодержавному рівні Указом Президента України від 31.05.2018 № 156/2018 «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» та вказаний як один із пріоритетів Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2017 року № 275-р.

Мета Програми

Метою Програми є забезпечення додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, посилення її консолідуючої ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності, захисту національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, підтримка розвитку національної культури, заохочення процесів її інтеграції у європейський та світовий культурний простір.

Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів

Можливі два варіанти розв'язання проблеми.

Перший варіант передбачає збереження існуючої ситуації та застосування традиційного підходу до сфери функціонування державної мови із

зосередженням усієї відповідальності на Мінкультури та частково на МОН. Однак в умовах реформування центральних органів виконавчої влади, спрямованих, головним чином, на посилення інституційної спроможності міністерств щодо формування й координації державної політики та позбавлення їх невластивих повноважень, децентралізації, відсутності системи органів виконавчої влади чи їх структурних підрозділів, діяльність яких полягала б у реалізації мовної політики, обмежених фінансових та людських ресурсів, цей варіант розв'язання проблеми є малоефективним та не орієнтованим на результат.

Другим, оптимальним, варіантом є комплексний підхід до розв'язання проблеми шляхом подолання системних недоліків і посилення взаємодії між державними органами влади всіх рівнів, створення належного нормативного, інституційного, фінансового та кадрового забезпечення реалізації державної мовної політики, стандартизації та модернізації української мови, розширення її функціонування в усіх сферах суспільного життя та домінування в інформаційному середовищі.

Саме такий підхід застосовується в сучасній світовій практиці з метою врегулювання подібних проблем у сфері державної мовної політики. Досвід держав, які мають ефективну систему державної мовної політики, може бути адаптований до нагальних потреб України. Країни Балтії, реалізуючи свою мовну політику, спрямовану на утвердження й популяризацію їх мов на противагу російській, довели, що першим і одним з найважливіших кроків є зміцнення правового статусу державної мови, зокрема, прийняття окремого та всеохопного мовного закону, який би визначав засади функціонування офіційної (державної) мови.

Окремої уваги потребує питання інтеграції національних меншин та мігрантів в українське суспільство за посередництвом української мови як мови міжетнічного спілкування в Україні.

Результати аналізу існуючої практики реалізації мовної політики підтверджують, що досягнення цілей Програми можливе виключно в межах другого варіанта розв'язання проблеми.

Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми

Проблему передбачається розв'язати шляхом:

забезпечення інституційної спроможності реалізації державної мовної політики;

зміцнення державного статусу української мови, вироблення дієвих механізмів її захисту та розвитку;

забезпечення дотримання посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування вимог закону щодо

обов'язковості використання державної мови під час виконання своїх посадових обов'язків, недопущення її дискримінації;

розвитку національної словникової бази та забезпечення вільного доступу до неї користувачів;

покращення якості викладання державної мови в закладах освіти, сприяння вивченню української мови іноземцями, розробці дистанційних та онлайн-курсів з вивчення української мови, запровадження в установленому порядку сертифікаційного іспиту з української мови для осіб, які подають клопотання про прийняття до громадянства України, а також для іноземців, які виявили бажання вивчати українську мову;

забезпечення підтримки та популяризації української мови за кордоном, зокрема створення системи викладання української мови як іноземної за кордоном;

підтримки інновацій, нових знань та розвитку сучасних культурних індустрій, покращення якості україномовного культурного продукту на телебаченні, радіо, у кіно- та відеомережі, забезпечення доступу глядачів до кращих творів європейської та світової кінематографії, зокрема стимулювання дублювання українською мовою творів класики світового кінематографу;

проведення конкурсів на створення інформаційної, у тому числі медійної, україномовної продукції для дітей;

запровадження освітніх теле- та радіопрограм, відкритих електронних курсів з української історії та культури;

подальшої підтримки книговидавничої справи в Україні, зокрема, видання книг українською мовою, у тому числі перекладної літератури, підвищення конкурентоспроможності української книжкової продукції як на вітчизняному книжковому ринку, так і за межами України;

заохочення молоді до вивчення, навчання та спілкування українською мовою, запровадження та реалізації відповідних проектів;

створення умов для забезпечення реалізації громадянами права на одержання інформації українською мовою, в тому числі через засоби масової інформації, рекламу, розширення україномовного інформаційного простору, у тому числі за кордоном;

здійснення моніторингу щодо забезпечення мовних прав закордонних українців;

збереження культурної спадщини як основи національної культури та розширення доступу до неї громадян;

підтримки культурного розмаїття, розвитку міжнародного культурного співробітництва, інтеграції української культури у світовий культурний простір;

розвитку комп'ютерного забезпечення українською мовою, зокрема, відповідного програмного забезпечення, яке використовують органи державної влади та органи місцевого самоврядування, державні й комунальні підприємства, установи та організації.

Програму передбачається виконати протягом 2019-2028 років.

Очікувані результати виконання Програми, визначення її ефективності

У результаті виконання програми очікується досягти таких результатів:

- зміцнення комунікативного й демографічного потенціалу української мови та покращення мовної культури населення;
- зростання частки україномовного культурного продукту;
- домінування української мови в культурно-інформаційному просторі України;
- зміцнення статусу української мови як мови міжетнічного спілкування та порозуміння.

Оцінка фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для виконання Програми

Фінансування програми передбачається проводити за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел.

Обсяг видатків, необхідних для виконання програми, визначається щороку під час розроблення проекту Державного бюджету України на відповідний рік.

СХВАЛЕНО
Протокольним рішенням № 2
Експертної групи
з питань мовної політики
від 27 грудня 2018 р.

Про залучення фахівців до роботи Експертної групи
з питань мовної політики

Для якісного виконання покладених на Експертну групу з питань мовної політики завдань та досягнення визначених цілей залучити до роботи у ній фахівців у мовній тематиці (за згодою):

1. **МОВЧАН Павло Михайлович** – голова ГО «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Т.Г. Шевченка»;
2. **ПОНОМАРІВ Олександр Данилович** – член Центрального правління ГО «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Т.Г. Шевченка», доктор філологічних наук.